

Gdańsk, 5 kwietnia 2018 roku

dr hab. Sebastian Sykuna, prof. UG
Uniwersytet Gdański
Wydział Prawa i Administracji
Zakład Praw Człowieka i Etyki Prawniczej

RECENZJA
pracy doktorskiej mgr Joanny Stylskiej

***Klauzule ograniczające
z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka
i ich implementacja w polskim porządku prawnym
(na przykładzie prawa do prywatności)***

Lublin 2018, s. 455

Promotor rozprawy: dr hab. Bartosz Liżewski, prof. nadzw. UMCS
Promotor pomocniczy: dr Marzena Myślińska

I. Ogólna ocena pracy

Przedłożona rozprawa doktorska mgr Joanny Stylskiej pt. „Klauzule ograniczające w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i ich implementacja w polskim porządku prawnym (na przykładzie prawa do prywatności)” zasługuje na pozytywną ocenę. Przede wszystkim podkreślenia wymaga trafny wybór tematu pracy. Wprawdzie problematyka prawa do prywatności, podobnie jak temat klauzul

ograniczających był przedmiotem zainteresowania nauki prawa, to jednak nowatorskie połączenie obu tych kwestii i podejście do nich warte jest docenienia. Należy zgodzić się z Autorką, która już we wstępie wskazała, że prawo do prywatności jest jednym z najistotniejszych praw człowieka. Dotyczy ono bowiem każdej istoty ludzkiej, a jego treść jest niezwykle trudna do jednoznacznego określenia.

Warto na wstępie także zauważyć, że podjęte w pracy wysiłki badawcze są interesujące zarówno na płaszczyźnie teoretycznej, jak również posiadają istotne walory praktyczne. Reasumując, oceniana rozprawa jest rzetelną warsztatowo analizą normatywną. Forma, treść i metodologia pracy budzą aprobatę i dowodzą, że Autorka posiadała umiejętność samodzielnego rozwiązywania problemów naukowych.

II. Tytuł, metoda i układ pracy

Publiczna obrona rozprawy doktorskiej jako etap kończący procedurę uzyskiwania stopnia naukowego doktora ma dwa podstawowe cele. Pierwszy z nich wiąże się z prezentacją ocen rozprawy przez dwóch samodzielnymi pracowników naukowych z punktu widzenia wymogów ustawowych, a zwłaszcza przepisu art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65 poz. 595 z późn. zmianami) w brzmieniu na dzień wszczęcia przewodu doktorskiego. Drugi natomiast dotyczy autoprezentacji doktoranta/doktorantki w zakresie znajomości reprezentowanej dyscypliny naukowej i obrony wszystkich aspektów swojej rozprawy – od metodologii począwszy, a na wnioskach skończywszy, w tym także odniesienia się do uwag recenzentów, w szczególności tych polemicznych i krytycznych.

A.

Z perspektywy pierwszego z tych celów, tak jak wskazałem w uwagach wstępnych, nie mam wątpliwości, że przedłożona rozprawa doktorska mgr Joanny Stylskiej w pełni zasługuje na pozytywną ocenę. W tym kontekście należy wrócić do kwestii bardzo trafnego wyboru tematu dysertacji i opisanie wybranej problematyki przez Doktorantkę. Recenzowana rozprawa wpisuje się też w pewien pożądany model polegający na tym, że doktorant lub doktorantka powinni nam się jawić jako ci,

którzy najlepiej znają się na podjętej problematyce, natomiast recenzenci mają okazję dowiedzenia się czegoś nowego i pogłębienia swojej wiedzy, nawet jeśli w niektórych kwestiach mają inne poglądy niż autorzy ocenianych dysertacji. Ten model nie jest, niestety, powszechny w polskim życiu naukowym, ale w przypadku mgr Joanny Stylskiej udało się go zrealizować, o czym szczegółowo napiszę w dalszej części recenzji.

Warto w tym miejscu podnieść fakt, że praca powstała w katedrze teorii i filozofii prawa. Ze strony merytorycznej ułatwiało to Doktorantce zadanie, ponieważ pozwoliło na wykazanie się głęboką wiedzą ogólnofilozoficzną. Ze strony metodologicznej ów fakt czynił jednak podjęte zadanie jeszcze trudniejszym, ponieważ wymagał większej intelektualnej kreatywności w zakresie powiązania rozważań teoretycznych i filozoficznych z prawem praw człowieka. Doktorantka nie tylko jednak w jakimś stopniu – wystarczającym, jak się wydaje z punktu widzenia wymogów stawianych dysertacji doktorskiej, zapanowała nad skomplikowaną materią, ale przede wszystkim trzymała się konsekwentnie przyjętych na wstępie założeń metodologicznych.

Tytuł pracy wskazuje, że głównym celem Autorki była analiza klauzul ograniczających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i ich implementacja w polskim porządku prawnym. Egzemplifikacją dla wybranej problematyki miało być natomiast prawo do prywatności. Wspomnianemu celowi podporządkowano zatem metody analizy, jak i układ rozprawy. Autorka przygotowując swoją dysertację, wykorzystwała metodę formalno-dogmatyczną, przeanalizowała orzecznictwo oraz skorzystała z metody komparatystycznej, porównując standardy europejskie z polskim ustawodawstwem i orzecznictwem. Przyjęte metody badań uznać należy za adekwatne, a przedstawienie wyników za należycie udokumentowane i zinterpretowane.

Celowi pracy podporządkowano układ dysertacji. Rozprawa składa się z sześciu rozdziałów poprzedzonych wstępem i podsumowanych oddzielnym zakończeniem. W pierwszym rozdziale Autorka przedstawiła podstawowe pojęcia z zakresu praw człowieka, ich ewolucję oraz zagadnienia systemowe. W drugim rozdziale wskazała na ograniczenia praw człowieka w konstrukcji normatywnej klauzul generalnych. W odniesieniu do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka słusznie skupiła się na artykułach 8 do 11. W rozdziale trzecim Autorka odniosła się do koncepcji marginesu oceny w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw

Człowieka na przykładzie art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W rozdziale czwartym Doktorantka przywołała standardy orzecznicze Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczące art. 8. Szczegółowe rozważania z zakresu ograniczenia prawa do prywatności w ustawodawstwie polskim Autorka zawarła w rozdziale piątym. Następnie w ostatnim szóstym rozdziale Doktorantka opisała ograniczenia prawa do prywatności w orzecznictwie sądów polskich. Całość pracy podsumowała zakończeniem.

Rozprawa została oparta na bardzo dobrym pod względem ilościowym, jak i jakościowym materiale normatywnym oraz na bogatej literaturze przedmiotu. W bibliografii przywołano dwieście czterdzieści pozycji z zakresu literatury. Akty normatywne podzielono na polskie, gdzie wskazano trzydzieści dwie pozycje oraz międzynarodowe. W przypadku powołanych orzeczeń sądowych Autorka w bibliografii również w przejrzysty sposób dokonała podziału na judykaty strasburskie oraz polskie. W przypadku tych pierwszych wprowadziła podział na: decyzje Europejskiej Komisji Praw Człowieka (11), decyzje Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (9) oraz wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (270). W przypadku orzecznictwa sądów polskich Autorka wprowadziła podział na: wyroki Trybunału Konstytucyjnego (34), orzeczenia Sądu Najwyższego (17), wyroki sądów powszechnych (25), wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego (2) oraz wyroki Wojewódzkich Sądów Administracyjnych (2). Dodatkowo Autorka przywołała adresy stron internetowych, z których korzystała w pracy, dziewięć raportów i załączników oraz inne materiały, w tym opinie Rady Legislacyjnej pismo Rzecznika Praw Obywatelskich oraz sprawozdanie Rady Ministrów.

Analizę i prezentację opisową Autorka udokumentowała w 1185 przypisach, których opracowanie nie budzi większych zastrzeżeń recenzenta. Również język pracy, pomijając pewne uchybienia literowe, należy uznać za poprawny.

Jak wynika z powyżej przytoczonych danych, dysertacja jest oparta na bardzo bogatej bazie bibliograficznej w zakresie wykorzystanej literatury, w tym również literatury anglojęzycznej oraz niemieckojęzycznej, co świadczy o dużej erudycji Autorki. Na podkreślenie zasługuje dobór wykorzystanych opracowań naukowych – mgr Joanna Styłska nie ogranicza się wyłącznie do pozycji poświęconych bezpośrednio analizowanemu zagadnieniu, lecz sięga także szeroko do literatury z filozofii ogólnej i filozofii prawa (choćby monografii R. Alexy'ego czy L. Leszczyńskiego) oraz wybranych szczegółowych dogmatyk prawnych

(przykładowo książek L. Garlickiego czy S. Grzybowskiego). Ten ostatni fakt potwierdza jednak jakby *ex definitione* wybór tematu pracy i sposób jego ujęcia, ponieważ tylko osoba o wszechstronnych i interdyscyplinarnych zainteresowaniach – z pogranicza m.in. teorii i filozofii prawa oraz różnych dogmatyk prawnych w tym prawa międzynarodowego i prawa praw człowieka – mogła podjąć trud jego opracowania. W dobie prac dogmatyczno-prawnych sięgających np. do teorii i filozofii prawa wyłącznie incydentalnie i wybiórczo jest to rzecz godna podkreślenia, chociaż z punktu widzenia szeroko pojętej humanistyki, a tym bardziej z punktu widzenia metodologii, powinna być przecież czymś oczywistym. To, czy Doktorantka była w stanie wykorzystać wszystkie te dziedziny wiedzy w sposób w pełni satysfakcjonujący potencjalnego recenzenta, to już osobne zagadnienie podniesione w dalszej części recenzji.

Treść i metodologia pracy budzą aprobatę, ponieważ dowodzą, iż Autorka posiadała umiejętność samodzielnego rozwiązywania problemów naukowych. Rozprawa ma charakter twórczy, wypełnia pewną lukę w polskiej literaturze przedmiotu, zawiera próbę sformułowania własnych przemyśleń i wniosków oraz krytycznej analizy dotychczasowych interpretacji, zwłaszcza jeśli chodzi rozumienie prawa do prywatności i szczególnie w kontekście klauzul ograniczających.

Recenzowana rozprawa doktorska mgr Joanny Stylskiej potwierdza Jej teoretyczne przygotowanie do pracy naukowej i predyspozycje intelektualne w tym zakresie. Jeśli uznać, że współcześnie podejmowanie tematu prawa do prywatności i klauzul ograniczających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wymaga nie tylko odwołania do szczegółowych dogmatyk prawnych, w tym prawa międzynarodowego i prawa praw człowieka, lecz także znajomości teorii i filozofii prawa oraz, co więcej, przygotowania ogólnofilozoficznego, to recenzowana dysertacja z całą pewnością dowodzi, że Doktorantka ma do tego świetne kwalifikacje. W tym sensie spełnione zostały wymogi określone w przywołanym wyżej przepisie art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, skoro:

Rozprawa doktorska, przygotowywana pod opieką promotora albo pod opieką promotora i promotora pomocniczego, o którym mowa w art. 20 ust. 7, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne dokonanie artystyczne oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej

dyscyplinie naukowej lub artystycznej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.

Reasumując ten punkt recenzji – dysertacja mgr Joanny Stylskiej: po pierwsze, dotyczy istotnego problemu naukowego; po drugie, stanowi jego oryginalne rozwiązanie; po trzecie, dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej Autorki; po czwarte, potwierdza Jej umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

B.

Mając na uwadze drugi ze wspomnianych na wstępie celów oczekuję, że Autorka podejmie w trakcie publicznej obrony dyskusję nad uwagami zarówno sformułowanymi w niniejszej recenzji, jak i podanymi podczas obrony, które niewątpliwie będą skłaniać do dalszej refleksji. Nie ulega wątpliwości, że moje pytania nie dyskredytują prezentowanej dysertacji. Wręcz przeciwnie – z punktu widzenia Autorki powinny być traktowane wyłącznie, z jednej strony, jako szansa na wspomnianą wyżej autoprezentację, z drugiej zaś, jako życzliwe rady starszego kolegi w zakresie ewentualnej publikacji rozprawy w formie monograficznej. Dysertacja mgr Joanny Stylskiej zasługuje moim zdaniem, po pewnych istotnych zmianach i rozszerzeniu o dodatkowe zagadnienia, na wydanie drukiem, ponieważ w znaczący sposób wzbogaciłaby wiedzę polskiego czytelnika na temat klauzul ograniczających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i ich implementacji w polskim porządku prawnym na przykładzie prawa do prywatności.

III. Uwagi szczegółowe o charakterze dyskusyjnym

Tytuł pracy w pełni odpowiada jej treści i jego niewątpliwą zaletą jest pełne oddanie materii, z którą będzie się zmagał czytelnik dysertacji. Autorka faktycznie w swojej pracy zajęła się: po pierwsze – klauzulami ograniczającymi z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka; po drugie – ich implementacją w polskim porządku prawnym; po trzecie – odniesieniem tych rozważań do prawa do prywatności.

W rozdziale pierwszym Autorka ujęła terminologię, ewolucję i zagadnienia systemowe z zakresu praw człowieka. Zastanawiam się jednak, czy tak

rozbudowane rozważania powinny znaleźć się w niniejszej dysertacji. Oczywiście nie odmawiam prawa Autorce do podania i wyjaśnienia czytelnikowi podstawowych pojęć, które będą wykorzystywane w treści pracy. Wydaje mi się jednak, że niektóre uwagi o charakterze wręcz podręcznikowym mogły zostać pominięte, szczególnie, że mamy tu do czynienia z dysertacją doktorską, czyli pracą naukową.

W rozdziale drugim Autorka wskazała na ograniczenia praw człowieka w konstrukcji normatywnej klauzul generalnych. Zarówno pod względem merytorycznym, jak i konstrukcyjnym rozdział jest opracowany rzetelnie. Co warto podkreślić – Doktorantka pisząc o klauzulach generalnych w części teoretycznej tego rozdziału wykorzystwała dorobek lubelskiej szkoły teorii prawa, która w tym zakresie już od wielu lat dzierży palmę pierwszeństwa w polskiej nauce prawa.

W rozdziale trzecim Autorka odniosła się do koncepcji marginesu oceny w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na przykładzie art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Pomimo ciekawych rozważań w zakresie samego prawa do prywatności zbędne wydają się mi tak rozbudowane uwagi wstępne dotyczące samego marginesu oceny. Przyjmując, że rozdział ma około 50 stron, połowa z nich dotyczy właśnie uwag wprowadzających, a druga połowa odnosi się do istoty zagadnienia przedstawionego w tytule rozdziału. Taki podział treści, w kontekście rozbudowania rozważań wstępnych zawartych w tym rozdziale, trudno uznać za właściwy.

W rozdziale czwartym Doktorantka przywołała standardy orzecnicze Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczące art. 8. Warto podkreślić, że rozdział ten, jak wskazała sama Autorka, rozpoczyna praktyczną część dysertacji. Strona formalna nie budzi większych zastrzeżeń recenzenta. Można jednak było oczekiwać więcej komentarzy samej Autorki do przywoływanych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Kolejne dwa ostatnie rozdziały dysertacji koncentrują się na szczegółowych rozważaniach z zakresu ograniczenia prawa do prywatności w ustawodawstwie polskim i orzecznictwie sądów polskich. Co do zasady w całości wyczerpują one materię określoną w ich tytułach. Pierwszy z nich, to jest rozdział piąty, opisuje konstytucyjne i ustawowe ograniczenia prawa do prywatności. W rozdziale szóstym natomiast Autorka przedstawiła wybrane wyroki Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych i administracyjnych w kwestiach

poruszanych uprzednio w rozdziale piątym. Tym samym te dwa rozdziały powinny być ujmowane w dyskusji łącznie.

Pomijając uwagi krytyczne dotyczące podziału treści niektórych rozdziałów, mogę tylko podsumować, że praca – ujęta jako całość – jest skonstruowana bardzo dobrze pod względem metodologicznym – od ogólnego przedstawienia problematyki praw człowieka (może jedynie za bardzo rozbudowanego) i zagadnień teoretycznych w zakresie klauzul generalnych oraz koncepcji marginesu oceny, przez szczegółowe rozważania z obszaru orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, ograniczeń prawa do prywatności w polskim ustawodawstwie i polskich judykatach, aż po rodzaj podsumowania.

W przyjętym paradygmacie oceny rozpraw doktorskich niejako obowiązkiem recenzenta jest sformułowanie jakichś, przynajmniej kilku uwag krytycznych i polemicznych. Ich brak w recenzji może bowiem sugerować, że recenzent pracy albo jej nie przeczytał, albo nie zrozumiał. W przypadku recenzowanej tutaj rozprawy mgr Joanny Stylskiej postanowiłem jednak uchylić się od tego rozpowszechnionego imperatywu, mimo że rozprawę z prawdziwym zainteresowaniem przeczytałem i, mam nadzieję, zrozumiałem. Praca jest po prostu bardzo dobra w sensie formalnym, merytorycznym i metodologicznym, dlatego też nie ma głębszego sensu „czepianie się” szczegółów (które oczywiście bez trudu mógłbym wskazać) tylko po to, by uczynić zadość paradygmatycznej tradycji. Mógłbym oczywiście też wskazać na pewne formalne niedoskonałości tekstu, które jednak nie obniżają wartości pracy.

Zastanawia mnie jednak motywacja Autorki do podjęcia się opracowania właśnie tematyki z zakresu prawa do prywatności – szczególnie w takim ujęciu, jak to uczyniła. Doktorantka wprawdzie wskazała, że jej wybór nie był przypadkowy, podając, że prawo do prywatności jest jednym z najistotniejszych praw człowieka. Podkreśliła jednak również, że kwestia prawa do prywatności jest jednym z najczęściej spotykanych w praktyce problemów. W tym kontekście interesuje mnie, na jakiej podstawie wywiodła taki wniosek – czy sama dokonała pewnych badań, czy też zaczerpnęła tę informację z literatury bądź innego źródła. Dodatkowo – w zakresie ocen formułowanych przez samą Doktorantkę – nurtuje mnie kwestia, czy w kazuistyce Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, która – jak sama Autorka przyznała – ułatwia rozwój precedensów orzeczniczych i stosowanie podejścia ewolucyjnego, dostrzec można inne zalety.

IV. Konkluzja

W konkluzji stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Joanny Stylskiej pt. *Klauzule ograniczające z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i ich implementacja w polskim porządku prawnym (na przykładzie prawa do prywatności)* w pełni odpowiada wymogom określonym w cytowanym wyżej przepisie art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Stanowi oryginalne rozwiązanie istotnego problemu naukowego oparte na wszechstronnej znajomości literatury przedmiotu. Wnoszę o dopuszczenie mgr Joanny Stylskiej do dalszych etapów postępowania zmierzającego do nadania stopnia naukowego doktora nauk prawnych. Wyrażone wyżej uwagi należy traktować jako chęć wywołania dyskusji naukowej w trakcie publicznej obrony i odnosić bardziej do wspomnianej wyżej szansy na autoprezentację niż do merytorycznej zawartości i metodologicznych założeń dysertacji w jej aktualnej wersji.

dr hab. Sebastian Sykuna, prof. UG